

ומאין אגבה את חובי אם לא אטלנה?

אבל לגבי השבח, טוען לו מקבל המתנה, הרי לולא קיבלתיה, לא היתה משתבחת, והיית נוטל רק את גוף הקרקע, ואם כן, מה הפסדתיך בכך שאינך נוטל את השבח? [מה שאין כן בלוקח, היות והוא יכול לחזור על המוכר, טורפין ממנו גם את השבח].

אמר רב נחמן: הא מתניתא דלהלן, מסייע ליה למר שמואל, והונא חברין מוקים לה במילי אחרוני [מעמיד אותה בענין אחר].

דתניא: המוכר שדה לחבירו, והרי היא יוצאה מתחת ידו, כשהוא, הלוקח, חוזר וגובה מהמוכר, גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ושבח גובה מנכסים בני חורין. מוכח כדברי שמואל, שיש שבח לבעל חוב.

והונא חברין מוקים לה במילי אחרוני, בלוקח מגזלן. שלנגזל ודאי יש שבח, משום שהוא טוען: קרקעי השביחה.

מה שאין כן בבעל חוב, שהרי כל כמה שלא טרף את השדה, אינה שלו, וברשות הלוקח השביחה.

תניא אידך: המוכר שדה לחבירו, והשביחה חבירו, ובא בעל חוב וטרפה. כשהוא חוזר וגובה הדין הוא כך:

אם השבח יותר על היציאה [ההוצאות] שהוציא הלוקח בהשבת הקרקע — נוטל הלוקח את חלק השבח העודף על ההוצאות מבעל הקרקע, שטוען לו הלוקח, הרי פרעתי את חובך בשבח שנטלו ממני. ואת היציאה

נוטל מבעל חוב.

ואם היציאה יתירה על השבח, כלומר, שהוציא הוצאות יותר ממה שהשביחה הקרקע, אין לו אלא ההוצאה כשיעור שבה, ונוטלה מבעל חוב. ואת שאר ההוצאות שהוציא — מפסיד.

והא, ברייתא זו, שמואל במאי מוקים לה [באיזה מקרה יעמיד אותה שמואל]?

אי נעמיד את הברייתא בלוקח מגזלן [ומה ששינוי בברייתא "ובא בעל חוב וטרפה" — היינו הנגזל] — קשיא רישא, דהרי אמר שמואל: לוקח מגזלן לית ליה שבחא, ואילו ברישא של הברייתא שנינו שיש לו שבח.

ואי נעמיד שמדובר בבעל חוב — קשיא על שמואל גם הרישא וגם הסיפא! דהרי אמר שמואל: בעל חוב גובה את השבח, משמע שגובה את כל השבח. ואילו בברייתא שנינו שאת ההוצאות מחזיר בעל חוב ללוקח!

ומתריצין: איבעית אימא, שמדובר בברייתא בלוקח מגזלן, וכגון שיש לו קרקע.

אי נמי — בשקנו מידו.

שבמקרים אלו גם שמואל מודה שיש לו שבח, וכפי שנתבאר לעיל.

איבעית אימא, שמדובר בברייתא בבעל חוב, ולא קשיא:

כאן, מה ששינוי בברייתא, שהבעל חוב נותן את היציאה, מדובר בשבח המגיע לכתפים.

טו-ב

המוכר, הוא מסכים שיטרפו ממנו את השבח, והוא יחזור על המוכר לגבות ממנו. והרי זה כאילו הוא מקנה למוכר את השבח. ראשונים.

השבח, נוטל מהשבח רק כנגד הוצאותיו, ואינו נוטל את כל השבח.

ומקשינן: **הניחא למאן דאמר שאפילו אי אית ליה זוזי** [אם יש לו מעות] ללוקח לפרוע את החוב, **לא מצוי מסליק ליה לבעל חוב** מן הקרקע על ידי פרעון החוב, אלא חייב לתת לו את הקרקע, משום שהבעל חוב קודם — **שפיר**. מובן, שבמקרה שלנו, שהושבחה הקרקע, והיא שוה עתה יותר מהחוב, נותן הבעל חוב ללוקח מעות כנגד השבח, ואין הלוקח יכול לתבוע קרקע כשיעור השבח, משום שהבעל חוב טוען כנגדו, הקרקע כולה שלי היתה, שהיתה משועבדת לי, ואתה ירדת אליה שלא ברשות!

אלא למאן דאמר: כי אית ליה זוזי ללוקח — מצוי מסליק ליה לבעל חוב, נימא ליה הלוקח לבעל חוב: אילו הוה לי זוזי [אילו היו לי מעות] בשוויה של כל הקרקע — **הוה מסלקינך מכולה ארעא** [הייתי נותן לך, ומסלק אותך מכל הקרקע].

השתא דלית לי זוזי — הב לי גרבא דארעא בארעא שיעור שבחאי [תן לי פיסת קרקע בשדה, כשיעור השבח שהשבחת], ואת שאר הקרקע טול בחובך!

ומתריצין: **הכא במאי עסקינן — כגון שעשאו** הלוח לבעל חוב [את השדה] **אפותיקי. דאמר ליה: לא יהא לך פרעון — אלא משדה זו**. והואיל וכך, כולם מודים

דהיינו, שהפירות עומדין להקצר⁽⁵³⁾, אלא שעדיין צריכין לקרקע. פירות אלו נחשבים כפירות גמורים, ואין בעל חוב גובה אותן בלא לשלם את היציאה⁽⁵⁴⁾.

ואילו **כאן**, מה שאמר שמואל שבעל חוב גובה את השבח, ואינו משלם את היציאה, מדובר **בשבח שאינו מגיע לכתפים**.

ותמהינן: **והא** אנו רואים **מעשים** כאלו, של טריפת שבח, בכית דינו של שמואל **בכל יום, וקא מגבי שמואל** את כל השבח, **אפילו בשבח המגיע לכתפים!**

אלא **לא קשיא: הא**, מה שאמר שמואל שבעל חוב גובה את השבח, מדובר **דמסיק ביה** [שנושה בו המלוה] חוב שיש בו **כשיעור ארעא ושבחא** [כשיעור הקרקע והשבח].

ואילו **הא**, מה ששינוי בברייתא שאינו גובה את השבח, מדובר **דלא מסיק ביה המלוה אלא כשיעור ארעא** [שנושה בו רק כשיעור הקרקע], דאז טורף הבעל חוב את הקרקע, ויהיב ליה [מחזיר לו] ללוקח את שבחיה, שהרי השבח אינו מגיע לו, **ומסליק ליה** [ומסלקו בתשלום זה מהשדה].

ומה שנקט התנא לשון "ואת היציאה מבעל חוב", ולא נקט "נוטל כנגד החוב מבעל הקרקע, והמותר [השבח] מבעל חוב", להשמיענו שאם היתה היציאה יתירה על

54. הקשה הרשב"א, ממה נפשך! אם חשובים פירות אלו כקרקע, צריך להיות הדין שנוטל אותן בע"ח בלי לתת את היציאה. ואם אינם

53. ולכן נקראים "שבח המגיע לכתפים", כי הם עומדים להקצר ולהנשא על הכתפים מהשדה. ראשונים.

שאינן הלוקח יכול לסלק את במעות⁽⁵⁵⁾.

הביר בה הלוקח בשדה **שאינה שלו** [שאינה שייכת למוכר], אלא גזולה היא בידו, ובכל זאת לקחה, ולבסוף טרפוה מהלוקח, האם חוזר וגובה מעות מהמוכר, או לא.

אמר רב: מעות כנגד מה ששילם על הקרקע — **יש לו** ללוקח מהמוכר. אבל **שבח** — אין לו⁽⁵⁶⁾, לפי שכבר מתחילא לא היתה הקרקע קנויה לו⁽⁵⁷⁾.

ושמואל אמר: אפילו מעות אין לו.

במאי קמיפלגי?

רב סבר: אדם יודע שקרקע אין לו, שאין הקרקע שייכת למוכר, ובודאי יטרפוה ממנו, **וגמר** בדעתו **ונתן** את המעות למוכר **לשום פקדון**⁽⁵⁸⁾. לכן, עתה שטרפו ממנו את השדה, גובה את הפקדון שהפקיד אצל המוכר.

ותמהינן: אם להפקיד אצל המוכר נתכוין,

למה לו לעשות זאת בעקיפין? **ונימא ליה** בהדיא שנותן לו את המעות **לשום פקדון!**

ומבארין: **סבר** הלוקח, שאם יתן לו להדיא בתורת פקדון, **לא מקבל** [לא יהא המוכר מוכן לקבל ממנו], לפי שאינו רוצה לשמור את ממון חבירו.

ושמואל סבר: אדם יודע שקרקע אין לו, **וגמר ונתן** את המעות **לשום מתנה**.

ותמהינן: **ונימא ליה** בהדיא שנותן לו את המעות **לשום מתנה!**

ומבארין: **כסיפא ליה מילתא** [המקבל מתבייש] לקבל מתנה בצורה מפורשת. לכן התחכם הלוקח לתת לו מתנה בצורה זו, שלא יבין שנתכוין מעיקרא לתת את המעות בתורת מתנה.

ומקשינן: **והא פלוגי ביה רב ושמואל** בענין זה **חדא זימנא!**

דאיתמר: המקדש את אחותו, רב אמר: היות

קרקע, למה נוטלן כלל? ועיי"ש מה שביאר.

55. עיי' בראשונים שדנו בכהאי גוונא, שעשה את הקרקע אפותיקי, האם גובה המלוה את כל הקרקע והשבח, אף שאין חובו עולה כנגדם, ורק מחזיר ללוקח את הוצאה. או שאף למסקנה אינו גובה יותר משיעור חובו, אלא שבאפותיקי אין הלוקח יכול לסלקו במעות, ולכן נוטל המלוה את כל הקרקע עם השבח, ומחזיר ללוקח דמים כשיעור השבח [כך משמע מרש"י. עיי' בראשונים שדנו בכך].

56. והיינו שאינו נוטל כלום מהגולן. אבל אם הוציא הוצאות על הקרקע, נוטל הוצאותיו

מהנגזל כשיעור השבח, כדי יורד לשדה חבירו שלא ברשות. רשב"א.

57. כך פירש רש"י. ויש ראשונים שפירשו, שדווקא במקרה שלא ידע שהקרקע אינה של המוכר, יש לו שבח, ואין חשש של מחזי כריבית, כי בנתנית המעות מתחילה נתכוין לשם מקח. מה שאין כן כאן, שידע שאין השדה של המוכר, נתכוין מתחילה לתת את המעות לצורך הלואה, וכשמחזיר לו המוכר גם את השבח, הרי זה מחזי כריבית.

58. אין הכוונה פיקדון ממש, שהרי ודאי נתכוין הלוקח שיוכל המוכר להשתמש במעות. אלא הרי זו מלוה. ראשונים.

אבל גבי אחותו, אימא מודה ליה רב לשמואל שהמעות מתנה! לכן הוצרך רב לומר גבי המקדש אחותו, שאף כאן המעות פקדון.

ואי איתמר בהך, במקדש אחותו, היינו סוברים שדווקא בהך קאמר שמואל שהמעות מתנה, משום שדרך האדם לתת מתנות לקרוביו. אבל בהא, בהכיר בה שאינה שלו, אימא מודה ליה לרב שאין המעות מתנה, אלא פקדון, לכן צריכא [הוצרכו לחלוק בשני העניינים].

ומקשינן: אם אכן זהו טעם מחלוקתם של רב ושמואל, יקשה, בין לרב דאמר שהמעות פקדון, בין לשמואל דאמר שהמעות מתנה, הא, הלוקח, לארעא במאי קא נחית [באיזו זכות הוא יורד לקרקע], ופירות היכי אכיל [ואיך הוא אוכל מפירותיה]? הרי לא נתכוין כלל לקנותה!

ומבארין: סבר הלוקח בליבו: אנא איחות לארעא, ואיעביד [ואעבדנה], ואיכול בגויה [ואוכל ממנה], כי היכי דהוה קא עביד איהו [כפי שהיה עושה הגזלן עד עתה]⁽⁵⁹⁾.

ולכי אתי מריה דארעא [ולכשיבוא בעל הקרקע ויקחנה מרשותי], אזי זוזאי נהו [מעוטי יהיו] אצל המוכר פקדון או מתנה. לשיטת רב דאמר שאדם מתכוין לתת מעותיו בתורת פקדון — יהיו המעות פקדון. ולשמואל דאמר מתנה — מתנה.

אמר רבא, הלכתא:

ואין הקידושין חלים, מעות הקידושין חוזרין למקדש.

ושמואל אמר: המעות נשארות אצל האחות בתורת מתנה.

וביאור מחלוקתם:

רב אמר: מעות חוזרין, משום שאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו, וגמר ונתן לה את המעות לשום פקדון.

ונימא לה שנותן לה מעות לשום פקדון?

סבר: לא מקבלה מיניה.

ושמואל אמר: המעות מתנה, משום שאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו, וגמר ונתן לה את המעות לשום מתנה.

ונימא לה שנותן לה מעות לשום מתנה?

כסיפא לה מילתא.

אם כן, לשם מה נחלקו רב ושמואל בשני מקומות באותה מחלוקת?

ומתוצינן: צריכא! דאי איתמר מחלוקתם רק בהא, בהכיר בה שאינה שלו, היינו סוברים שדווקא בהא קאמר רב שהמעות פקדון, דהרי לא עבדי אינשי דיהבי מתנות לנוכראה [אין דרך בני אדם לתת מתנות לנכרים, לאנשים שאינם קרוביהם ומכריהם].

59. וסבור הוא, שמא לא יבואו בעלי השדה, יהו המעות ביד המוכר פקדון או מתנה. ריטב"א.

59. וסבור הוא, שמא לא יבואו בעלי השדה לעולם, ותשאר הקרקע בידו. ומכל מקום, אם

רב אשי אמר: ניהא ליה דליקו בהמנותיה
[נוח לו בכך, כדי שייחשב אדם מהימן].

מאי בינייהו?

איכא בינייהו דמית לוקח לאחר שקנאה
הגזלן מהבעלים⁽⁶³⁾. ועתה בא הגזלן
להוציאה מבני הלוקח.

מאן דאמר שהטעם הוא משום שניהא ליה
דלא לקרייה הלוקח גזלנא, הא מית ליה [הרי טו-א
מת הלוקח], ושוב אין מי שיקראנו גזלן.
והיות וכך, נתכוין הגזלן להעמידה ביד
הלוקח רק בחייו, ולא לאחר מותו.

ומאן דאמר שהטעם הוא משום שניהא ליה
דליקום בהמנותיה, בהדי בני נמי [גם עם
בני הלוקח] ניהא ליה דליקום בהמנותיה,
ולכן רצונו של הגזלן שתשאר הקרקע ביד
בני הלוקח.

ומקשינן: גם לטעם הראשון, שהוא חושש
שיקראנו הלוקח גזלן, הרי זה שייך גם אם
מת הלוקח, כי סוף סוף קרו ליה בני הלוקח
גזלנא!

אלא, איכא בינייהו דמית הגזלן.

א. יש לו מעות ויש לו שבת, ואף על פי שלא
פירש לו את השבח⁽⁶⁰⁾.

ב. הכיר בה שאינה שלו, ולקחה, מעות יש
לו, שבח — אין לו.

ג. אחריות טעות סופר הוא. בין בשטרי
הלואה, בין בשטרי מקח וממכר.

בעא מיניה שמואל מרב: אם חזר הגזלן
ולקחה [את השדה] מבעלים הראשונים
לאחר שמכרה ללוקח — מהו, מה הדין,
האם יכול הוא עתה להוציא את השדה
מהלוקח⁽⁶¹⁾, כפי שהיו עושים הבעלים, או
לא?

אמר ליה: מה מבר לו ראשון [הגזלן] לשני
[ללוקח], לא רק את השדה כמות שהיא
עתה, אלא אף כל זכות שתבא לידו בשדה
לאחר מכן. ובדאי כשקנאה לאחר מכן
מהבעלים, נתכוין שיהא המקח מקוים ביד
הלוקח⁽⁶²⁾.

והוינן בה: אם כן, מאי טעמא? לשם מה
חזר הגזלן וקנאה מהבעלים?

מר זוטרא אמר: ניהא ליה בכך, כי היכי דלא
נקרייה גזלנא [כדי שלא יקראנו הלוקח גזלן,
כאשר יבוא הנגזל ויטרפנה ממנו].

מהבעלים, הרי אין אדם מקנה דבר שלא בא
לעולם!

ופירשו הרמב"ו והרשב"א, שאנו אומרים
שעתה כשלקח הגזלן את השדה מהבעלים, לא
נתכוין לקנות לעצמו, אלא לזכות בה עבור
הלוקח, וזכין לאדם שלא בפניו.

63. כך פירש רש"י. והקשו התוס', וכי משום
שמת הלוקח, פקעה זכותו, הלא זכה בשדה מיד

60. עיי' בראשונים שביארו למה האריך רבא
בלשונו, הרי יכול היה לומר בקיצור "הלכתא
כרב!"

61. ויחזיר לו את הדמים. תוס'.

62. הקשו הראשונים, ומה בכך שנתכוין לכך,
הרי מתחילה לא חלה המכירה כלל! ואם נאמר
שנתכוין מתחילה שיחול הקנין לכשיקחנה